

”Outstanding” bøger til og om børn med handicap

Af Bjarne W. Andresen

1

Hvert andet år modtager biblioteket i Toronto, Canada, indstillinger til kataloget *Outstanding Books for Young People with Disabilities*. I år deltager ti danske bøger i opløbet. Kataloget (og dermed de bøger, som får prædikatet ”outstanding”) offentliggøres på Børnebogsfestivalen i Bologna marts/april 2021.

Der har været et stigende antal kvalificerede bøger de seneste år. I programmet P1 Morgen 19. maj blev jeg interviewet om tendenser i børnelitteratur, og jeg måtte konstatere, at der både kommer flere bøger om hovedpersoner (og betydningsfulde bipersoner) med handicap, og at arten af handicap bliver mere mangfoldig. Og sådan skal det også være, for når børnene møder kammerater med handicap på skolen, hvorfor skulle de så være fraværende i børnelitteraturen?

Her kommer en præsentation af de ti danske bøger, som IBBY Danmark har sendt til den internationale bogsamling i Toronto i håbet om, at nogle af dem kommer med i katalo-

get på ca. 40 bøger.

***Anomali* af Dorte Lilmose (Gyldendal)**

Bogen viser en almindelig hverdag i en ikke helt almindelig familie.

”Anomali” betyder undtagelse fra normen - og det er hvad både Jacobs og Sagas liv er. I deres familie handler det meste om storebroren Jacob på 17 år. Jacob er autistisk og har brug for støtte og struktur for at fungere. Hans behov sætter hele familiens dagsorden, derfor kan det være svært at være Saga.

Vi følger forældrenes udfordringer og Sagas forsøg på at navigere mellem følelser og forståelse. Saga elsker åbenbart sin bror, men nogle gange hader hun ham også - og i glimt ønsker hun, at han slet ikke var der. Det er krævende at føle sig sådan uden at kunne dele det med nogen, og forældrene har for meget at gøre til virkelig at bemærke Saga.

Saga begynder at hænge ud med Wyrna, der bor i samme opgang. Wyrna er voksen og kan alt.

Anomali er en fin og vigtig bog, der

”Outstanding” bøger til og om børn med handicap

Af Bjarne W. Andresen

2

giver et troværdigt billede af at vokse op i skyggen af en søskende med et alvorligt handicap.

Bello af Mette Eike Neerlin og Otto Dickmeiss (Gyldendal)

Bello sidder i kørestol og er meget træt af, at andre behandler ham som et rådnet æg - både direkte og indirekte. Han oplever blandt andet at blive rost alt for meget - på bekostning af Ane, der har præsteret bedre end ham.

Da han senere møder Ane, vil hun hævne sig for, at han har taget hendes sejr fra hende - men Bello er ligeglad, fordi hun behandler ham, som om han var almindelig - og det er han meget glad for.

Bello handler om forholdet mellem at blive født med en krop, der er forskellig fra de fleste, og hvordan omverdenen betragter og behandler én. Både tekst og tegninger gør indtryk. De er smukke, varme og respektfulde.

Den som alle ser af Gunvor Ganner Krejberg (Gyldendal)

Anna's ben fungerer ikke, som de

skal, og derfor sidder hun i en kørestol. Hun elsker sin tvillingsøster, Isabel, og beundrer hende grænseløst. Isabel er smuk, sød, talentfuld. De to søstre er tæt knyttet sammen. Og så er Isabel interesseret i Said fra skolen - han går i 9. klasse. - interesseret i på den måde, 14-15-årige piger kan være interesseret i en dreng.

En uheldig episode i skolen udvikler sig helt skævt. Nogle drenge løber ind i et bord, der vælter og får Annas kørestol til at vælte, og da Said og en ven vil hjælpe hende med at rejse sig, får en lærers forudfattede racisme hende til at opfatte det som en misbrugsscene. Når Anna forsøger at redde situationen, forværrer hun den, og det ender med de to drenge udvises fra skolen.

Isabel bliver rasende over Anna, der er dybt ulykkelig og gør flere forsøg på at redde situationen hjemme. Det fungerer ikke godt. Igen og igen støder hun på forudfattede meninger om både handicappede børn og drenge med muslimsk baggrund, og selvom Isabel langsomt tør op, lykkes Annas projekt ikke: At få Said til date Isabel.

”Outstanding” bøger til og om børn med handicap

Af Bjarne W. Andresen

3

Mange komplikationer senere går tingene op i en højere enhed: Isabel forelsker sig i en anden - med højere status - Anna får offentliggjort sin version af, hvad der virkelig skete med den væltede kørestol, og Said bliver forelsket i Anna. Som hans følelser.

Hovedpersonen er en almindelig 14-15 årig pige med de problemer og følelser, der er fælles for aldersgruppen - plus den specielle kendsgerning, at hun er handicappet. Forskellige menneskers måder at håndtere mennesker med handicap på vises med det geniale greb, at ”handicappe” sammenlignes med ”anden etnisk baggrund”, som noget andre ofte forstår på en fordomsfuld måde.

Helikopter af Morten Walther Rasmussen (Vild Maskine)

Kasper gør sig mange tanker om sit liv og sine omgivelser. Og er der mange ting at gøre sig tanker om. Ikke mindst, da Kaspers far kører galt og ændrer sig mentalt. Han var heller ikke rask inden ulykken, men nu slår depressionen fuldt igennem

og påvirker farens adfærd i en voldsommere og voldsommere retning. Det ender fatalt.

Sjældent er så tunge emner beskrevet så smukt og poetisk. Depression, angst og selvmord er følsomt sat på ord ud fra barnets synsvinkel. Kasper er mellem 6 og 10 år, derfor opfatter og forstår han verden som et barn. Alligevel eller netop derfor har han så meget at sige, også til den unge eller voksne læser. Kapitlerne er på en enkelt side, en gang imellem på to. Det gør hvert kapitel til sin egen korttekst, som godt kunne stå alene og samtidig danner brikker i det store puslespil, som Kaspers verden udgør.

Helt som de andre af Annie Bahnsen (Gyldendal)

Leonora på 15-16 år er født med et lamt underben, Stumpen, og bærer en protese, som giver hende mulighed for at gå, danse og drive med sport på samme måde som andre. Men hun opfatter sig ikke så normal, som hun gerne - ikke mindst da hun mødes August og begynder at komme sammen med ham. Størstedelen af historien handler om

”Outstanding” bøger til og om børn med handicap

Af Bjarne W. Andresen

4

Leonoras mange forsøg på at undgå, at August opdager, at hun ikke er ”normal”, og om hendes refleksion over, hvad hun kan gøre for at blive mere ”rigtig” i Augusts øjne.

Leonoras forældre repræsenterer to forskellige måder at se hendes handicap på. Far siger, at hun ikke er normal, og for ham er det præcis, som det skal være. Mor har mere travlt med at understrege, at Leonoras handicap ikke har større betydning end for eksempel at være fregnet eller gå med briller.

Leonora har flere venner, som alle har en form for handicap, og er især glad for Wilma, der har en skadet arm, og som insisterer på sin ret til at blive opfattet som den person, hun nu er - og ikke at blive defineret af sit handicap. Da hun opdager, at Leonora ikke har fortalt August om sit ben, nægter hun at have mere med hende at gøre.

Leonora får sin protese ændret, når hun vokser, og den seneste er ikke godt lavet. Det gør ondt. Bandagisten antyder, at hun kan få sin benstump amputeret og i stedet får et

kunstigt ben. Det vil hun meget gerne, fordi det får hende til at se mere ”normal” ud, men der er en række risici ved operationen. Fordele og ulemper diskuteres i slutningen af historien, mens Leonoras forsøg på at skjule sin protese for August bliver stadig mere fortvivlet.

Selvfølgelig ender det med, at August får besked, og selvfølgelig tager han det helt fint. Det er personen Leonora, han er optaget af - almindeligt ben eller ej.

Mester Ester af Kathrine Assels (Jensen & Dalgaard)

Hjemme hos Ester er morgenerne hektiske. Ikke bare hektiske som i enhver anden børnefamilie. Ester er nemlig ikke som enhver anden. Nogen vil sige, at hun har en livlig fantasi. Men det har hun ikke. Det er nærmere sådan, at Esters fantasi har Ester. Esters fantasi driver Ester til at gøre ting, som meget få andre børn gør. Og Esters fantasi er ved at drive Esters mor til vanvid.

Første del veksler mellem kapitler med en fortløbende historie i realtid og små besøg i Esters myldren-

”Outstanding” bøger til og om børn med handicap

Af Bjarne W. Andresen

5

de og kaotiske tankeverden. Esters mor må anstrenge sig til det yderste for at få Ester klar til den tandlægeaftale, de har. Det er en hård kamp med en datter, som går i stå på toiletet og ser blodspor i snavset sne, fordi blåbærrene bliver mast i havregrøden.

I sidste del af *Mester Ester* er Ester kommet ind på genbrugspladsen, hvor hun møder den hjemløse Bernhardt, eller hulemanden, som hun kalder ham. Hulemanden har ikke travlt, og han tager sig ikke af Esters ellers opsigtsvækkende adfærd. Derimod fortæller han, at han godt har hørt om krigsknappen uden nogensinde selv at have set den. Han ønsker ikke at finde krigsknappen (som han forstår noget helt andet ved end Ester), men vil hellere hjælpe med at finde en fredsknap. Inden den mission deler de en rulle mariekiks og en dåse makrel.

Min lillebror er mutant af Emil Blichfeldt (Calibat)

Ebbes bror Mads lider af Prader-Willi syndrom. Ebbe er irriteret over Mads og er flov over ham, og

han ønsker ikke at blive set sammen med ham. Denne forlegenhed ændrer sig, da klassekammeraten Zak synes, Mads er sød og morsom. Ebbe finder ud af, at Mads har superkræfter, fordi han kan gøre mennesker og dyr glade.

Emil Blichfeldt har med *Min lillebror mutant* skabt et andet og positivt syn på mennesker med handicap. I en kort og realistisk historie skildrer han en dreng, der med hjælp fra sine omgivelser ændrer synet på sin handicappede bror. Karaktererne er virkelig gode, ligesom både Emil og Mads begge spiller en vigtig rolle i handlingen. Bogen forekommer ikke didaktisk, men appellerer til børn med indhold, som tiltrækker børn, fx superkræfter og dyr, som giver historien en lethed, der resulterer i en bred tiltrækningskraft til trods for det alvorlige emne.

Og så drukner jeg ... af Ditte Wiese (CarlsenPuls)

Josephine er ved at tage den afsluttende studentereksamen. Hun griber læseferien an på samme måde som resten af sit liv: Med en detaljeret

"Outstanding" bøger til og om børn med handicap

Af Bjarne W. Andresen

6

plan. I planen indgår appen Week Calendar, som bipper i tide (og utide), betablokkere og kontrol. Masser af kontrol. Kontrol over mad, over søvn og ikke mindst over tiden.

"Jeg plejede at elske natten. Det er tidspunktet, hvor jeg kan nå at indhente en masse. Der er næsten ingen pligter i Week Calendar". Det citat beskriver Josefines liv rigtigt godt. Selv forholdet til kæresten er plottet ind i appen, som rent visuelt åbner hvert kapitel, så vi kan se, hvad der sker før og efter det tidsrum, hvor kapitlet foregår.

Standby af Bjarke Schjødt Larsen (Turbine)

Niklas er en ung mand, der går i 1. g. Han bor sammen med sin mor og broren Storm, der er multihandicappet med diagnosen cystisk fibrose. Niklas burde feste og hænge sammen med venner, men moren har svært ved at håndtere livet, og Niklas påtager sig ansvaret for alle i familien og især lillebroren Storm. Så han har sat alt, der relaterer til et ungdomsliv, på standby, inklusive kærlighed. Kærlighed er dog en

stærk drivkraft, og den besidder pigen Liva, der viser en forståelse, han ikke har mødt før.

Standby er en roman om dilemmaer, udfordringer og glæder ved at have et familiemedlem, der er alvorligt handicappet. De virkelige og troværdige personlighedsegenskaber bidrager til identifikation for både unge med handicap og deres pårørende. Bogen viser på sin fine måde både udfordringerne fra flere vinkler og kærligheden mellem de forskellige figurer. Det skaber forståelse på begge sider. Bogen er både en historie om handicap og om kærlighed, ungdom, familier, venskab og broderlig kærlighed.

Venus fluefanger af Camilla Wandahl og Caroline Ørsum (Høst & Søn)

Som mange andre unge er Alex i tvivl om sig selv. "Hvem er jeg? Hvad vil jeg med mit liv? Vil jeg være en del af fællesskabet eller vil jeg være mig selv? Og kan jeg være begge dele samtidig?" For Alex er spørgsmålene nok lidt vanskeligere end for de fleste, men heldigvis er der Isa, som er

”Outstanding” bøger til og om børn med handicap

Af Bjarne W. Andresen

7

forstående, rummelig og tålmodig.

Isa må erkende, at hun heller ikke helt ved, hvem Alex er. Hun havde ellers lagt en del planer allerede, bl.a. inspireret af en youtuber, som delagtiggør hele verden i sine kropslige forvandlinger fra Chris til Cornelia. Det er dog slet ikke noget, som Alex kan identificere sig med. Hverken at være så målrettet eller at ønske alles blikke på sig.

I *Venus fluefanger* finder læseren en ualmindeligt respektfuld personskildring, som anbringer bogen på hylden med de bedste bøger om coming of age. Først langt inde i bogen afsløres det, om Alex er en ung mand eller en ung kvinde. Læserens usikkerhed er et væsentligt greb, for jegfortælleren Alex kan ikke identificere sig med nogen af de to stereotyper.

Fakta

Bjarne W. Andresen er pædagog, lærer og master i børnelitteratur. Ud over sit arbejde som støttepædagog er han litteraturredaktør og boganmelder på paedagogen.dk samt formand for Selskabet for Bør-

nelitteratur, IBBY Danmark.

Dele af artiklen er citeret fra IBBY Danmarks indstilling til kataloget, delvist oversat. Læs mere om Outstanding Books for Young People with Disabilities her: www.ibby.org/awards-activities/activities/ibby-collection-of-books-for-young-people-with-disabilities.

